

ДУРМИТОРСКИ ЗБОРНИК 2, Зборник радова са научног скупа "На извору Вукова језика", Жабљак 1997, 380 страна

У Жабљаку је 21. и 22. јула 1997. године одржан научни скуп под називом "На извору Вукова језика". Скуп је организовао Огранак Вукове задужбине на Жабљаку уз помоћ три дурмиторске општине: Жабљак, Шавник и Плужине. Скуп је у цјелини тематски био посвећен дурмиторском крају и представљао је одржавање традиције, јер је први научни скуп под истим називом и са истом темом одржан 1988. Зборник радова са првог научног скупа објављен је 1991. године под насловом "Дурмиторски зборник", издавач Историјски институт Црне Горе, а уредник проф. др Јован Р. Бојовић. Резултат скупа из 1997. године је "Дурмиторски зборник 2" чији су издавачи Општина Жабљак и Штампарија "Обод" са Цетиња. Уредници зборника су проф. др Томислав Жугић и проф. др Зоран Лакић. Зборник садржи 30 радова из разних научних дисциплина. Научни скуп је имао интердисциплинарни карактер, јер су у његовом раду учествовали стручњаци из области језика, књижевности, историје, географије, етнографије и антропологије. На сесји посвећеној језику поднесено је 8 реферата, из области књижевности 9, а из области географије, етнографије и антропологије 8. Аутори радова из области језика су: Бранислав Остојић, Драгомир Вујић, Зорица Радуловић, Радоје Симић,

Сава Стевовић, Драга Бојовић, Јелица Стојановић и Миодраг Јовановић. Из области књижевности: Ненад Вуковић, Јован Делић, Љиљана Дујовић, Милинко Жугић, Ново Вуковић, Миро Вуксановић, Милорад Р. Блечић, Исак Калпачина и Маријан-Машо Миљић. Аутори дјела зборника посвећеног географији, етнографији и антропологији дурмиторског краја су Милорад Васовић, Петар Влаховић, Божина М. Ивановић, Слободан Касалица, Ђорђе Остојић, Милутин Љешевић, Бреда Влаховић и Вук Шибалић.

У историографском дијелу зборника налази се пет радова. Приказивање ових радова ни у ком случају не значи занемаривање осталог (већинског) дијела зборника, већ то намећу природа овог часописа и обзире струке. Историографија о дурмиторском крају могла би бити знатно богатија него што јесте. Ово дјелимично можемо ставити у кривицу досадашњој историографији, и поред одређених објективних потешкоћа које прате научни рад. Наиме, методологија историјске науке полази од тога да се главни фактори који детерминишу историјске процесе и појаве стварају на макро-плану. Тако су историјске прилике дурмиторског краја, као регије далеко од политичких центара, одређивали општи токови црногорске и југословенске историје. На микро-плану, када су у питању

регије, градови итд., показују се у правилу само извјесне специфичности, али се главне координате историје одређују на макро-плану. Опште околности су, дакле, заједничке за шире просторе, односно једну државну целину. Можда су се зато историчари радије одлучивали да се баве општим историјским проблемима, него специфичним приликама регије, у овом случају дурмиторског краја. Код нас је такође присутно једно нетачно поимање - да тамо гдје нема политичке историје нема ни историје уопште. Чак и кад би то било тачно, Дурмитор је далеко од тога да се може назвати политички неактивним подручјем, у било ком периоду историје.

Као посљедицу ове, недовољне научне истражености, имамо појаву да су историјски заживјела знања о Дурмитору пуна митова, предрасуда, па и нетачности. Читави периоди историје, као средњи вијек, чак и XIX вијек, нијесу нам добро познати, па и знања која посједујемо су неријетко више из народних пјесама и прича него из историјске науке. Историографски је добро и детаљно обрађен практично само период НОБ-а. У досадашњем истраживачком раду нијесу довољно искоришћени архиви у Дубровнику и Задру, па чак ни онај у Котору. Зато, радови који су објављени у овом зборнику представљају извјестан допринос историографији о дурмиторском крају. На научном скупу одржаном на Жабљаку изложено је укупно пет реферата из области историје:

Проф. др Зоран Лакић: "Фактор интеграције и дезинтеграције у Вуковом и нашем времену";

Проф. др Томислав Жугић: "Дурмиторски добровољци у Другом балканском рату и Ускочко-дробњачка бригада на Мојковцу";

Мр Саша Кнежевић: "Дурмиторски крај у изборима 1935.";

Др Ђуро Батрићевић: "Дурмиторци у пјеваљској бици";

Проф. др Бранислав Ковачевић:

"Друштвени живот у дурмиторском крају 1945-1948".

Проф. др Зоран Лакић у свом раду отворио је питање језика и нације. Борити се за свој језик значило је и борити се за национални идентитет; међутим, борци за сопствени језик нијесу увијек и свуда били свјесни далекосежности тог подухвата. С тим у вези отворило се питање језика као фактора интеграције и дезинтеграције како у Вуковом тако и у нашем времену. Лакић поставља питање: колико је интеграција српског простора по основу језика узроковала дезинтеграцију православља и заједнице словенских и јужнословенских народа. При томе он сугерише значај језика јер исти језик је лакше интегрисао народе, дакле, јавља се као фактор интеграције, али данас се језик користи и као фактор дезинтеграције. Једна од значајних дилема везаних за Вука и питање језика, по професору Лакићу, је: Дали су само научни мотиви били разлогом за подршку коју је на Западу добио Вук и његово дјело, односно да ли у евентуалном политичком визионарству Запада има елемената за касније историјске процесе, који су за Вука и његово вријеме били невидљиви и непривидљиви, а данас се лако уочавају?

Проф. др Томислав Жугић у свом раду истиче дугу и добро познату традицију добровољства у дурмиторском крају и у Црној Гори уопште. Томе иде у прилог чињеница да су први одреди сталне стајаће војске у Црној Гори формирани релативно касно. Сви претходни ратови вођени су на бази широког народног добровољства. Ова традиција се задржала знатно дуже, па су се тако Дурмиторци нашли добровољно и у Другом балканском рату, о чему Жугић и пише. Он такође детаљно прати правце кретања и акције Ускочко-дробњачке бригаде у бици на Мојковцу. Ово је гарнирано ријечима краља Николе приликом дочека бригаде у Подгорици: "Познато је мени ваше јунаштво, моји Дробњаци и Уско-

ци. Ви сте погубили осам паша, ви сте погубили силнога Смаил-агу Ченгића и тиме осветили моје стричеве на Грахову; ви сте у овим ратовима били моја узданица и нада и ето сада ми долазите са Мојковца, свијетли образу мој".

Кнежевић у своме раду пише о изборима из 1935. године у дурмиторском крају. Година 1935. је година значајних историјских промјена у Краљевини Југославији и на унутрашњем и на спољнополитичком плану. Избори из 1935. су први избори послје шестојануарске диктатуре. У раду се показују опште политичке прилике као и оне посебне у дурмиторском крају, начин политичког рада, агитације, гласања, као и карактер и резултати избора.

Др Ђуро Батрићевић је један од најбољих познавалаца пљеваљске битке и аутор књиге о овом догађају. Његов обиман и добро фондиран рад о учешћу Дурмитораца у пљеваљској бици бави се разним аспектима догађаја: недоумицама везаним за ову битку, поготово када су у питању наређења за напад и обуставу напада, одласку бораца из битке итд. Укључио је и питање неких грешака Моше Пијаде на Дурмитору, опсежне партијске истраге послје битке и др. Основна чињеница о учешћу Дурмитораца у пљеваљској бици је да је оно било масовно и истакнуто. Аутор на крају поставља питање одговорности за бит-

ку у којој је погинуло укупно 238 бораца, укључујући и оне који су касније умрли у болници на Жабљаку.

Рад проф. др Бранислава Ковачевића о друштвеном животу дурмиторског краја 1945-1948. пун је извора и података, јер се Ковачевић већ дуго истраживачки бави овим периодом. Друштвени живот је приказан у тоталу; политичке прилике, начин живота, заостале навике, друштвене промјене, национализација, рад у култури и просвјети. У времену од 1945. до 1948. настале су брзе и значајне промјене у свим областима привредног и друштвеног живота. Социјално-економску сферу карактерише прелазак из села у град, са приватних пољопривредних посједа у државне непољопривредне дјелатности. "Миграција сеоског становништва сучелила је урбани и рурални живот, старо и ново, традицију и иновацију." Овај процес дубоких друштвених промјена приказан је кроз специфичност дурмиторског краја.

Хронолошки је историјска сесија научног скупа на Жабљаку била одређена на период прве половине XX вијека. Вјероватно ће наредни скуп под истим називом узети за тему неки други период из историје дурмиторског краја. Основни смисао тих будућих научних радова требало би да буде попуњавање макар неке од празнина у историјском знању о дурмиторском крају.

Мр Саша Кнежевић